

Kirke- og kunsthistorisk Møde i Lund

den 21. Sept. 1906.

Det er 47 Aar siden Selskabet for Danmarks Kirkehistorie sidst holdt Møde i Lunds gamle, ærværdige Domkirke. Den Gang talte N. L. Høyen og Fr. Hammerich, medens der af svenske Videnskabsmænd ikke var nogen, som fandt Anledning til at tage Ordet¹). Naar vi nu efter saa mange Aars Forløb atter have valgt Lund til Mødested, saa skyldes Tanken derom nærmest afd. Professor Ludvig P. Fenger, der i sin sidste Tid syslende med Planen til et saadant Møde og havde gjort Forarbejder til et Foredrag om Domkirken, ligesom han havde sat sig i Forbindelse med lundensiske Videnskabsmænd, der villig vare komne hans Plan imøde. Ved Fengers uventede Død (9. Marts 1905) kunde det se ud, som om Planen var strandet, og den vilde vel næppe være bleven optaget igjen, hvis Selskabets Bestyrelse ikke fra Lund havde modtaget en venlig Opfordring om at fastholde den, idet der samtidig gaves Udsigt til Medvirkning fra skaansk Side. Særlig Tak skylder Selskabet Professor, Dr. Evert Wrangel, ved hvis Bistand Planen endelig blev sat i Værk.

Mødet aabnedes Kl. 10 i Domkirken under Præludium af Kirkens Kapelmester, Hr. Nodermann, hvorefter Forsamlingen (efter Forslag fra svensk Side) afsang de 3 første Vers af Grundtvigs Salme: Kirken den er et gammelt Hus.

¹) Rørdam, Selskabet for Danmarks Kirkehistorie i dets første 25 Aar, S. 65 ff.

Derpaa tog Selskabets Formand, Dr. H. F. Rørdam, Ordet, idet han bl. a. ytrede: »Hvad betyder dette Møde? Hvad har Selskabet for Danmarks Kirkehistorie at gjøre i Skaane, som jo nu er et svensk Landskab? Her vil jeg strax sige: Det er ikke Erobringslyster, som drager os; men jeg mener, at vi har fælles Minder, som det nok er værd at dvæle ved. Lige saa lidt som Sverige vil give Afkald paa de store Minder, det har fra Finland, lige saa lidt kan vi Danske give Afkald paa vore Minder fra det gamle Skaaneland. Mænd som Absalon, Anders Sunesen, Birger Gunnersen — for at nævne nogle enkelte af de betydelige Mænd, der færdedes her i Middelalderen — og Mænd som Frands Vormordsen, Niels Palladius, Mogens Madsen og andre fra Reformationens Aarhundrede, er vi fælles om og kan i Forening med Glæde mindes, hvad saadanne Mænd har udrettet til Kirkelivets Fremme. Fra dansk Side har vi Grund til med Tak at paaskjønne, hvad Rietz, Brunius, Cawallin, Falkman, Martin Weibull og flere andre have ydet til Oplysning om de skaanske Landskabers Kultur- og Kirkehistorie i det danske Tidsrum. Jeg haaber, at det maa lykkes os idag i venlig Forening at fremdrage nogle af vore fælles Minder«.

Derefter holdt Professor V. Ammundsen og Dr. Otto Rydbeck de foran meddelte Foredrag om Anders Sunesen og Adam van Dören, hvorpaa Forsamlingen begav sig ned i Kryptkirken, hvor Landsarkivar Lauritz Weibull i et livligt og instruktivt Foredrag forklarede de talrige Minder fra Fortiden, som her findes. Foredraget skal ikke her meddeles, da Hovedindholdet deraf findes optaget i Talerens nys udkomne »Studier i Lunds Domkirkes Historia« trykt i det af ham selv udgivne »Historisk Tidsskrift för Skåne-land, Årgang 1906, Häfte 2—3«.

Efter disse Foredrag gjordes et Ophold, der af de danske Gjæster, ifølge venlig Indbydelse fra Domprovst, Professor Dr. P. Eklund, tilbragtes paa en saare behagelig Maade i Domprovstens gjæstfri Hjem.

Kl. 1^{1/2} fortsattes Mødet i Domkirken. Her holdt Professor Dr. E. Wrangel da først et Foredrag om Lunds Domkirkes Bygningshistorie, der forhaabentlig senere vil blive meddelt til nærværende Tidsskrift.

Den næste Taler var Professor, Dr. Otto Ahnfelt, som holdt et Foredrag om Henrik Schartau, der i en meget lang Aarrække (indtil sin Død 1825) virkede til stor Vel-signelse som Præst ved Domkirken i Lund¹). Dette Foredrag, der udmærkede sig ved en ædel Form, anskuelig Klarhed og tiltalende Varme, kan i sin Helhed ikke meddeles her. Det maa være nok at hidsætte de Ord, hvormed Taleren indledede det:

»Då Selskabet for Danmarks Kirkehistorie gästar Danmarks och Nordens gamla metropolitankyrka, och S. Laurentius mottager sina danske gästar, är det en hel här af minnen, som stormar in på oss. Tiden medger dock endast ett fåtal af dessa minnen at komma til tals. Ett, som dock synes mig ej här böra saknas, är Lunds största prästerliga och pastoral minne, Henrik Schartau. Om S. Laurentz kunde låta dessa murar tala, skulle de vittna om en underbar, mer än hundraårig andlig strömning, som här välldt fram med Henrik Schartau, mänskligt taladt, såsom sin källa. De skulle tala icke blott om hans egen 40-åriga virksomhet här, utan och om huru hans tankar ännu i dag ha sitt fäste i den gamla dömen, och huru religiösa stämningar, öfvertygelser och motiv, hvilka bära präglen af hans mäktiga och originella ande, ännu den dag i dag ständigt på nytt springa fram och fornyas under S. Laurentz' hvalf«.

I Tilslutning til dette Foredrag bemærkede H. F. Rørdam, at Schartaus Navn i sin Tid var vel kjendt i kirkelige Kredse i Danmark, hvortil navnlig bidrog den Beundring, Præsten E. Mau, der ofte havde opholdt sig i Skaane og

¹) Taleren paaviste, at Slægten Schartau ikke, som det sædvanlig antages, stammede fra Tyskland, men fra Jylland. Navnet hidrører forøvrigt fra Byen Skartofte i Skaane, hvor en af Slægtens Medlemmer var Præst.

var vel kjendt i Lund, nærede for ham og søgte at indgyde andre. Maus Skrift, »Provst Schartaus Breve til Læg og Lærd om aandelige Gjenstande, af det Svenske oversatte og udgivne« (Slagelse 1840) synes dog, efter Oversætterens egne Ytringer, at have haft nogen Vanskelighed ved at finde den Udbredelse, Oversætteren havde ventet¹⁾.

Mødets sidste Foredrag holdtes af H. F. Rørdam, der gav en Udsigt over Aandslivet i Skaane i Tiden nærmest efter Reformationen. Foredraget var tildels formet som en Kritik over nogle Ytringer af Abraham Cronholm, der i sin »Skånes Politiska Historia« (I, 555) udtaler sig paa følgende Maade:

»Reformationens verkningar woro icke i Skåne de samma som i Tyskland. Deltagandet för samtidens store kyrkliga frågor wäckte wid brytningsperioden hänförelse hos massan i staden Malmö, och framkallade å de lärdes sida en skriftställarewerksamhet af polemisk riktning. Sedan forsvinna öfwerallt i Skåne spåren efter kyrklig controvers, författarskap och den religiöse hänförelse, som är betecknande för wäldsamma brytningsperioder i kyrkan. — Kyrkan, så wäl som borgerliga samhället, led af en afmattning, som allt mer och mer sträckte förlamande sin inflydelse till hela landskapet«.

Taleren begyndte med den Bemærkning, at medens der havde været en Tid, da man var tilbøjelig til at overvurdere de Virkninger, Reformationen — »Evangeliets klare Lys« — havde frembragt, er man i vore Dage snarest tilbøjelig til at undervurdere Reformationens Betydning, ikke blot i religiøs, men selv i kulturel Henseende. En saa grundig og ædruelig Gransker som E. C. Werlauff har dog sagt: »For Fædrelandets Historie som for enhver anden Videnskab skabtes en ny Periode ved Reformationen, men det gik langsomt«. Og det samme kan utvivlsomt paavises i saa godt som alle andre Retninger af Aandslivet — Kirke-

¹⁾ Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 682—3.

bygningskunsten undtagen. Men det er Langsomheden i Udviklingen, der jevnlig tilslører Blikket for de betydelige Fremskridt, som Reformationen bragte baade i den ene og den anden Retning. I religiøs Henseende maatte en saa stærk Omvurdering af mange gængse religiøse Værdier som den, Reformationen medførte, nødvendig kræve lang Tid, inden den naaede tilbunds i Samfundet. At Danmark — Skaaneland indbefattet — takket være vore Regenters Klogskab — ikke i det 16. og 17. Aarh. gennemgik saadanne oprivende kirkelige Kampe, som Tyskland hjemsøgte af, maa vi snarere anse som en Vinding end som et Tab. For øvrigt er det ikke rigtigt, at »alle Spor af kirkelig Kontrovers forsvandt overalt i Skaane«. Tværtimod stod her 1544—45 en heftig Kamp tildels angaaende de samme Spørgsmaal, som havde været Gjenstand for den kirkelige Strid i Reformationsaarene¹⁾. Og senere hen gav Biskop Mogens Madsens Angreb paa Jesuiterne Anledning til en meget skarp Skriftvexel²⁾. At den religiøse »hänförelse«, efter at Maalet var naaet, ikke kunde holde sig paa den Højde, som den havde haft, medens Kampen stod paa, ligger i Naturens Orden. At det borgerlige Samfund efter den stærke Forblødning, som — særlig for de skaanske Provinser vedkommende — først Søren Norbys Fejde og siden Grevefejden havde medført, maatte have Tid til paany at komme til Kræfter, ligger i Sagens Natur, især da Saa-rene under den nordiske Syvaarskrig (1563—70) atter bleve oprevne. Men at det kulturelle Niveau sænkedes, kan ingen-lunde indrømmes. Kaster vi Blikket paa Adelen, Rigets første Stand, hvor mange ypperlige Mands- og Kvinde-skikkelser fra det 16. Aarh., opdragne paa den lutherske Reformations Grund, faar vi da ikke Øje paa³⁾! Og i den

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 5. R. II., 449 ff.

²⁾ Se Rørdam, Hist. Kildeskrifter 2. R. II., 355 ff.

³⁾ Taleren nævnede en hel Række saadanne Personligheder, der enten ved Fødsel eller ved Ejendomsbesiddelse og Embedsvirksomhed havde været knyttede til Skaane i det 16de Aarhundrede. Særlig

den borgerlige og lærde Stand mindes vi for Skaanes vedkommende Mænd som Lundekannikerne Christiern Pedersen, Jon Tursen, Baltser Jacobsen og andre, Borgerne Henrik Smith og Herman Vejgere, Salmedigteren Arvid Pedersen og de evangeliske Lundebisper Frants Vormordsen, Niels Palladius og Mogens Madsen, der alle have ydet tildels ret betydelige Bidrag til deres Tids Litteratur. Men frem for alle andre, baade adelige og borgerlige, maa nævnes Tyge Brahe, som unægtelig var en Skaaning, der ved sin videnskabelige Virksomhed kastede en Glans over Norden, hvis Gjenskin vi endnu i vore Dage med Forundring have iagttaget. — At Bondestanden endnu ikke kunde have Lejlighed til at aabenbare de Kræfter, den gjemte, ligger i Samfundsforhold, der ikke vare ejendommelige for Norden, hvor Tilstanden for øvrigt vistnok var bedre end i de fleste andre Lande i Europa.

Mødet sluttede med Afsyngelsen af de sidste Vers af den Salme, med hvilken man havde begyndt. Senere samledes svenske og danske Deltagere til et hyggeligt Fællesmaaltid, under hvilket forskellige Hilsener udvexledes.

fremhævede han det Hjem for Kunst og Videnskab, der næsten gennem et Aarhundrede fandtes paa Bæltebjerg i M. Claus Urnes og hans Søn Lave Urnes Tid.
